

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
BÖLÜMÜ**

mm

**Prof. Dr. Mine MENGİ Adına
TÜRKOLOJİ SEMPOZYUMU (20-22 Ekim 2011)
BİLDİRİLERİ**

ADANA-2012

KONYA EREGLİSİNE YUNANİSTAN SELANİK VE YÖRESİNDEN GÖÇ EDEN TÜRKLER ARASINDA KONUŞULAN AĞIZ ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Prof. Dr. Rasim ÖZYÜREK
Bilkent Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
rasim@bilkent.edu.tr

Yunanistan'ın Selanik İli'nin Kilkış ilçesi Üsemli, Saraşlı ve kamberli'den Konya Ereğlisine göç eden ve buraya yerleşen muhacirlerin konuştuğu ağız Rumeli ağızıdır.. Rumeli ağızlarının kaynağı bildiğimiz gibi Osmanlıcadır. Selanik Kilkış Üsemli, parça mahalle'den göç edip Konya-Ereğlisi'ne yerleşen muhacirler, belirgin bir Rumeli ağızı ile konuşmaktalar. Bunların içinde Özellikle 1. ve 2. kuşak muhacirler arasında Rumeli ağız özellikleri hala belirgin biçimde korunduğu dikkatimizi çekmiştir.

Konya Karaman'dan Yunanistan'ın Selanik Kilkış ilçesine göç eden daha sonra mübadele yıllarında tekrar Konya Ereğli'ye Karaman'a gelen Üsemli'li, Saraşlı lakaplar alan atalarımızın konuşmalarından çıkardığımız sonuca göre ağızlarındaki ses değişikliklerini tespit etmeye çalıştık. Türkiye Türkçesinin yazı dili (İstanbul Ağız, İstanbul Türkçesi) esas alınarak Konya Ereğli'sine gelen muhacir Türk vatandaşlarının ses değişiklikleri sözcükler üzerinde karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Böylece Konya Ereğlisi'ne göç eden muhacir Türk halkının kullandığı(konuşmada) fonetik özelliklerin bir kısmını saptanmaya çalıştık.

Kilkış Osmanlı Devleti zamanında, 1912 yılında Yunanlıların eline düşen güzel şehrimiz Selanik'e bağlı bir ilçedir. Bu ilçenin halkı Lozan Antlaşması'ndan sonra, Batı Trakya hariç, Yunanistan'daki büyük Türklerle mübadil muhacir olarak Türkiye'ye getirildiler.

Bilindiği gibi anadilimizin lehçesi içinde ses ve yapı bakımından görülen yöresel küçük ayrılıklara "ağız" diyoruz.

Kilkış Parça Mahalle, ve Üsemli, Kamberli köylerinden göç edip gelenlerin bir kısmı Konya ilinin Ereğli İlçesi Kazancı, Camikebir, Yunuslu, Mahalleleri ile Hacı Memiş Köyüne yerleşmişler. Kilkış'tan gelen muhacirlerin okuryazarlık oranı bugün dünya nazarında artmıştır. Kitle iletişim araçlarından radyo ve televizyonun toplum yaşamında önemli yer tutması ağız ayrılıklarının gittikçe azaldığını görüyoruz.

Ben bu araştırmada aralarında büyüdüğüm hemşerilerimin henüz kaybolmamış ve karışmamış maddi ve manevi kültürlerinden bir küçük demeti toplamağa çalıştım. Çalışmamda objektif ölçülerden ayrılmadım. Elde ettiğim malzemenin karşılaştırmalı çalışmalarda küçük bir boşluğu doldurması açısından önemlidir.

Rumeli ağızı Türkçenin Rumeli'de konuşulan ağızlarına verilen addır. Bildiğimiz gibi Rumeli ağızları ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi doğu ağızları, ikincisi ise batı

ağızlarıdır.. Bilindiği gibi doğu ağızları yeni Türkçeye uymakta, batı ağızları ise Osmanlıcaya ait özellikleri taşıdığını görüyoruz..

Yunanistan'ın Selanik Kılıkış ve yöresinden Konya Ereğlisi'ne göç eden Kılıkış Türkleri belirgin bir Rumeli ağızı ile konuştuklarını gözlemledik. Şimdi bu şirin ilçeden göç eden muhacirlerin ağız özelliklerini hep beraber örnekler vererek sıralayalım.

1- Başşam (bu akşam) Acimemiş(Haci Memiş) köyüne yamır(yağmur) çok yadı. (yağdı) “yamır” sözcüğünde “ğ” sesinin yutulduğunu görüyoruz. Ağam (ağabeyim) sözcüğünde “ğ” sesinden sonra gelen “a” ünlüsü biraz uzatılarak söylenmiştir. Kamberliye çok yamır yadı. Bu cümlede yağmur ve yağdı sözcüklerinde “ğ” seslerinin yutulduğunu görüyoruz. Yutulan ğ sesinin önündeki a sesi uzatılarak söylenmiştir.

2- Seni kaçak(kaçak) seni neredesin? Örnekte görüldüğü gibi “k” sesi yerini “g” sesi almıştır. Kaçak diye telaffuz ediliyor. Üsnü (Hüsnü) Pelivan (pehlivan) Bursa'nın Baş köyünde galmış.(kalmış) Buradada “k” sesi “g” sesi olmuştur. Nime Tete(teyze) ve abası(ablası) Kamberli Köyü'nde kaldılar.(kaldılar.) Yukarıdaki cümlede kaldılar sözcüğü kaldılar. şekliyle telaffuz edildi.

3- Ümmü Aba(abla) bostan tarlasını sularken gan(kan) gibi “g(ğ)mızı (kırmızı) diye eşine seslendi. Burada “r” harfi sessiz harfin önünde kullanıldığı yutulduğunu görüyoruz. Bostan tarlasından bostanlarını toplayan Eken Ailesinin babası Ahmet Eken, eşi Kıcı (lakap)Aba'ya (Abla'ya)şöyle sesleniyordu. “Gan gibi Gıcıcığım, gan gibi! “ Burada da “k sesi “g” sesine dönüşmüştür.

4- O gece Kamberli Köyü'nden çıktığımızda ne yamır (yağmur) yamıştı. (yağmıştı) Burada yine “ğ” sesinin yutulduğunu fark ediyoruz.

5- (Hasan) Amıcam'ın (amcamın) bir kızı olmuştu. Ona Beyan (Beyhan) adını verdiler . Kelime başında bulunan “h” ve (Hasan) ,kelime ortasındaki “h” sesi (Beyan) yutulmuştur..

6- Aman ne gar yadı, dizlere ga. Burada k sessizi g olarak telaffuz edilmiştir

7- Benim batsız Ümmü ninem ve Asan acam,(amcam) gün görmeden öldüler. A Emine saba(sabah) ayvanları(hayvanları) koraşta(Hacimemiş Köyü içinde bir semt) otlamaya gideceksin. H harfinin kelime ortasında ve kelime başında kullanılırken yutulduğunu görüyoruz. Ayrıca “acam” kelimesi amcam yerine kullanılmıştır.

8- Nazike Tete (teyze) uluna (oğluna) şöyle sesleniyordu. Abe Amet(Ahmet ta(daha) Üsemli'ye gitmedin mi? Kılıkışlı kadınlar erkeklere seslenirken abe kelimesini sık kullanırlar

9- O daha çöcükü(küçükü) be yav.

Acaplım (acaba) yeledemi(Ereğlide bir çay ismi) ölmüş be yav!

Kıran Tepesinde guzuları (kuzuları) otlatan Çoban Mümin'in anımı(hanımı) Ümmügül Aba(abla) çok sözü dinlenen biriydi be yav.

Konya Ereğlisi'ne yerleşen muhacirler konuşurlarken cümlelerinin sonuna "be yav" vurgusu yaparlar. "Be yahu"nun cümleye bazen kesinlik anlamı kattığını, bazen de şaşkınlık, kızgınlık anlamını eklediğini görüyoruz.

10- Te şincik (şimdi) İliyaz agamı (İlyas Ağabeyimi) öküzleri koraşta otlatırken gördüm. "hemen şimdi" söyleyişi yerine te şincik söyleyişi kullanılmıştır. Te bu ka (bu kadar) onun yapaca (yapacağı) iş. "te" burada alayimsı bir tarzda kullanılmıştır.

11- Bakalım angi (hangi) yüzle senin suratına bakacak. H sesi düşmüş.

12- Bakalım Çolak Emeti Aba Tek Badan (bağdan) arpa almalarını (elmalarını) toplamışsa size getiririm.

13- Bakalım bubam (babam) a sesi u sesine dönümüştür. bu sene bana ne alacak? Konya Ereğlisi'ne yerleşen muhacirlerin "bakalım" sözcüğünü çok kullandıklarını görüyoruz. İngem (yengem) pazara gitmiş. Emmim(amcam) kızanları(çocukları) toplayıp köye gelmiş. Tetem de (teyzem de) arman (harman yeri) yerine gitmiş. Goca (koca, tüm gün) gün güneşin altında eniştemi peklemiş (beklemiş). K sesi g sesine dönüşümüştür. Ağız özellikleri ve kelime üretmekte Rumca'nın etkisini de görüyoruz Konya Ereğlisi'ne yerleşen göçmenler konuşmalarında küçültmeleri çok kullanmaktalar. Bazı küçültmeler acıma ifade etmek için kullanılıyor: Çolak Emeti Tetecik (Teyzecik) bana dedi. Avalar (havalar) çok iyi ayvancıkları (hayvanları) ülen (öğlen) sıcandan (sıcağından) kurunmaları için Yele (Ereğli'de bir çay) boyunda süt (söğüt) ağaçlarının altına sürmek(yürütmek) lazım.

14- Konya Ereğlisi'ne yerleşen muhacirlerin kullandıkları bazı kelimeleri görelim. Abam (Ablam) Sıdika Abanın / ablanın) kocasına yün çorap örmek için, anamın örekesini (yün eğiren, büken, yün eğirmek için kullanılan araç) saatlerce aradı. Aynacı (tembel) Tımlıdım Ali örekeyi cingene dareci (tefçi) Nazmiye'ye (tefçi cingene Nazmiye'ye) satmış. Bubam (babam) Gran (Kıran) Tepesi'nde arman yerine testeleri(ekin biçilip sapların bir araya getirilmesi) toplarka (toplarken) diren yabayı (çelikten yapılmış üç çatalı bir alet) agamın (ağabeyimin) ayağına yanlışlıkla batırmış. Zavallı anacım(anneciğim) bir köfün (büyük sele) kobağı (mısır koçanlarını yere atarak agamın yanına koştü. Bubamdan (babamdan) peşkiri (havluyu) istedi. Bubam peşkiri yıkadım. Porta kapısının (ana kapının) önündeki dut ağacına kurusun diye asmıştım dedi. Viran (eşki) bir peşkiri yırtan anam agamın (ağabeyimin) ayandan (ayağından) akan kanı durdurmak için peşkirle ayanı (Ayağını) bağladı. Aman ulum(oğlum) dikkat et. Ayanı (ayağını) suya sokma. Zere (sakın ha) epicimiz zerim zefil (çok perişan) oluruz. Bir iki sat (saat) yat. Avşam (akşam) nut (nohut) yemeği yapmıştım. Bavşam (bu akşam) Onu yeme. Dokunur. Ben sana yemek yapacan (yapacağım)

15- Konya Ereğli'li mübadiller arasında seslenme ünlemlerinde de farklılıkları görmek mümkündür. Seslenirken kullanılan "mari" sözcüğü önem arz ediyor. Bubasına (babasına). "Nerede kaldın mari ana!", "Mari Ümmügül'le Develik Başı'na gittik." "Abe Veli duru(doğru) söyle Amet(Ahmet) yaşar mı? (Yaşıyor mu?) Burada "A be" erkekler için kullanılıyor. Nerde kaldın be yav gözlerim karardı. Konya Ereğlisi'ne göç eden göçmenler "be yav" vurgusunu konuşmalarında çok yaptıklarını görüyoruz. Burada "yav" "yahu" anlamında kullanılmıştır. Te şincik buradaydı. Gavurun karısı nereye gitti?" Burada "te şincik" sözcüğünde "te" burada "hemen, şimdi" anlamında

kullanılıyor Bazen “te” kişilerle alay etmek için kullanılır. Üç senedir Alamanya’dasın. Te irktiğin (biriktirdiğin) para ortada. Eh, breh anasına öy!, düşmanı görmüşte nası (nasıl) kaçmamış oradan.

16- Ereğlili muhacirler arasında “bakalım” sözcüğü çok kullanılmaktadır. Dur bakalım biraz peklelim (bekleyelim) Bakın bakalım Çoban Mümün’ün karısı Acimemiş (Hacı Memiş) köyünde mi?

17- Nime Tetem (teyzem) Osmanlı bir kadındı. Nineme Aba gızanlarına (çocuklarına) iyi bak. “gızan “ sözcüğü artık pek kullanılmıyor.

18- Muhacirler “büyük” kelimesi yerine “goca” kelimesini çok kullanırlar. “A be koca gün(tüm gün) ep mi(hep mi) tarlada çalıştın?

Sonuç olarak Konya Ereğlisinde artık bugün üçüncü ve dördüncü kuşakta ağız özelliklerini artık göremiyoruz.